

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ของชุมชนกับอิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และมีการเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มอาชีพ หมู่บ้านสามขา จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ของชุมชนบ้านสามขา ก่อนและหลังมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
2. เพื่อศึกษาผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีต่อระดับบุคคลและระดับสังคม
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ ได้ผลสรุป ดังนี้

1. วัฒนธรรมการเรียนรู้เดิมของชุมชน

ชุมชนบ้านสามขาอยู่ห่างไกลจากชุมชนอื่นมาก ทำให้เมื่อเกิดปัญหาชุมชนต้องพึ่งพาและช่วยเหลือตนเองก่อนเสมอ เพราะการออกไปขอความช่วยเหลือจากภายนอกนั้นลำบากมาก ทำให้ชุมชนมีความรักในชุมชนของตนเองเป็นอย่างมาก ดังนั้นหลายสิ่งหลายอย่างที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นถูกสร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ของชุมชนทั้งสิ้น รูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนบ้านสามขาแต่เดิมนั้นจะเป็นการลงมือทำ ลองผิดลองถูก เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตต่อไป การรับรู้ข่าวสารของชุมชนนั้นจะเป็นการบอกกันปากต่อปาก เนื่องจากคนในชุมชนเป็นญาติกันทั้งหมด เมื่อมีชุมชนมีงานบุญหรืองานศพ คนทั้งชุมชนก็จะไปช่วยเหลือกัน นอกจากนี้การรับรู้ข่าวสารผ่านทางหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ก็เป็นอีกทางหนึ่งที่ทำให้ชุมชนรับรู้ข่าวสารภายนอก การจัดการความรู้ของชุมชนยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร คือมีการจัดบันทึกความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ไว้บ้าง เช่น ตำรายา

สมุนไพรร และมีการทำวิจัยท้องถิ่น แต่ความรู้และประสบการณ์เหล่านี้ยังไม่สามารถที่จะเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์ได้ หากผู้สนใจต้องการข้อมูลของชุมชนบ้านสามขา จะต้องเดินทางมาที่ชุมชนเท่านั้น ทำให้ชุมชนไม่สามารถแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ได้อย่างกว้างขวางเท่าที่ควร

2. วัฒนธรรมการเรียนรู้ของชุมชนหลังมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ต้องการได้ง่ายขึ้น ใช้อำนวยให้เกิดความอยากรู้ เพราะเมื่อต้องการอยากรู้ในเรื่องใดก็จะสามารถเข้าไปค้นหาข้อมูลได้ทันที ซึ่งต่างจากการรับข่าวสารจากโทรทัศน์ที่อาจไม่ได้รับข้อมูลที่ตนเองต้องการ หรือได้รับในระยะเวลาที่ล่าช้าเกินไป เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้ชุมชนเปิดโลกทัศน์มากขึ้น รับรู้ความเป็นไปของชุมชนอื่นได้ทั่วโลก และสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ของชุมชนกับชุมชนอื่นๆ เกิดเป็นเครือข่ายที่เกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกัน ทำให้ชุมชนเรียนรู้ที่จะสร้างฐานข้อมูลของชุมชนให้เป็นระบบและสามารถให้ผู้อื่นได้เข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ได้ง่ายขึ้น ในการนำองค์ความรู้มากมายไปใช้ประโยชน์กับชุมชนได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการจัดการความรู้ให้เป็นระบบเพื่อให้สามารถกระจายความรู้ไปสู่ชุมชนอื่นๆ สร้างเป็นเครือข่ายชุมชนได้

3. ผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่อระดับบุคคล

เด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากพื้นฐานของเด็กและเยาวชนจะเป็นผู้มีความอยากรู้อยากเห็นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารก็เหมือนกับของเล่นชิ้นใหม่ ที่น่าทดลอง ทำให้เด็กและเยาวชนกล้าที่จะทดลองใช้ จนสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ชำนาญกว่าผู้ใหญ่ เมื่อเด็กและเยาวชนมีความชำนาญแล้วการค้นหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยาก อินเทอร์เน็ตเปรียบเสมือนคลังข้อมูลขนาดใหญ่ที่รอให้คนเข้าไปค้นหาข้อมูลอยู่แล้ว ทำให้เมื่อต้องการอยากรู้อะไรก็สามารถเข้าไปค้นหาข้อมูลได้ทันทีที่ต้องการ

สำหรับผู้ใหญ่นั้นจะสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้นำ กลุ่มผู้ปกครอง และกลุ่มอาชีพ ทั้งสามกลุ่มนี้ได้รับผลกระทบแตกต่างกัน กลุ่มผู้นำนั้นมีลักษณะของความเป็นผู้นำคือ กล้าเสี่ยง และการมีการติดต่อสื่อสารกับชุมชนอื่นๆ บ่อยครั้งทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้

ตลอดเวลา จึงสามารถรับการเปลี่ยนแปลงได้เร็ว อีกทั้งมีความต้องการที่จะเห็นชุมชนพัฒนา
ยังทำให้คนกลุ่มนี้พยายามที่จะแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอด กลุ่มผู้ปกครองจะเป็นกลุ่มที่เห็น
แก่นาคตของลูกหลานเป็นสำคัญ ดังนั้นผลกระทบจากเทคโนโลยีที่ได้รับจะมาในรูปแบบของ
ความจำเป็น เช่น ความปลอดภัยของลูกหลาน การเรียนรู้เพื่อให้รู้เท่าทันลูกหลาน สำหรับกลุ่ม
อาชีพนั้นจะเป็นกลุ่มที่มีเวลาน้อยที่สุดและยังไม่เห็นประโยชน์มากเท่าที่ควร จึงได้รับผลกระทบ
จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารน้อยที่สุด ซึ่งจะคล้ายคลึงกับกลุ่มผู้สูงอายุของชุมชนที่
รับผลกระทบจากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารน้อยที่สุด

4. ผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารต่อระดับสังคม

ชุมชนบ้านสามขามีการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนมากมายจากการเข้ามาของเทคโนโลยี
สารสนเทศและการสื่อสาร การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ชุมชนพัฒนาไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น เนื่องจาก
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสามารถนำข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาสู่ชุมชนได้ง่ายและ
รวดเร็ว เกิดเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยพัฒนาชุมชนโดยมีผู้นำชุมชนและเด็กและเยาวชนเป็นพลัง
ขับเคลื่อน

5. แนวทางพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน

แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ ควรให้ชุมชนได้โอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร พร้อม
กับการฝึกวิปัสสนาให้มีสติปัญญาในการเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ เพื่อสร้างสังคม
แห่งการเรียนรู้ และเปิดโอกาสรวมทั้งกระตุ้นให้ชุมชนเห็นถึงแนวทางการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ
และการสื่อสารมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป ในด้านการสร้างเครือข่ายชุมชน
ชุมชนเข้มแข็งควรทำหน้าที่เป็นครูพี่เลี้ยงถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนข้างเคียงเพื่อส่งเสริมการ
พัฒนาไปพร้อมๆ กัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจ ดังต่อไปนี้

1. ในสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ความรู้เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาขีด
ความสามารถในการแข่งขันและการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ คนเป็นทรัพยากรที่มี

ค่าสูงสุด การพัฒนาคนให้มีคุณภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเรียนรู้และการศึกษาเป็น กลไกสำคัญ และการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารนั้นก็เป็นส่วนสำคัญในการ สนับสนุนการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต เนื่องจาก เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าถึงคลังข้อมูลข่าวสารระดับโลกได้ ทุกเมื่อที่ต้องการ ดังนั้นเพื่อลดความเหลื่อมล้ำของการโอกาสการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ภาครัฐ ต้องเร่งสร้างโอกาสในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ และสร้างความเท่าเทียมในการใช้ ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศให้เกิดขึ้น การสร้างโอกาสการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนั้น จำทำให้ผู้เรียนหรือชุมชนพร้อมที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และสามารถนำความรู้ไปพัฒนาชุมชน บ้านเกิดของตนเองได้ แต่ในบางครั้งการขาด "โอกาส" จะทำให้การเรียนรู้ของพวกเขาหยุดลง

"คนบางคนนั้นอาจมีความสามารถน้อยหรือมากไม่เท่ากัน แต่ที่สำคัญที่สุดคือ โอกาส เช่น โอกาสในการศึกษานั้นเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด ควรจะเปิดโอกาส แต่ ว่า ความสามารถของคนที่จะรับโอกาสที่เปิดให้นั้นอาจจะไม่เท่ากัน แต่โอกาสก็ควรจะให้ เท่าเทียมกัน"

(สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ. แหล่งที่มา: <http://www.princess-it.org>, 14 เมษายน 2549)

ชุมชนบ้านสามขาเป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชนที่มีโอกาส จึงทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้ของ ชุมชนอย่างต่อเนื่อง โอกาสของชุมชนบ้านสามขานั้น มีทั้ง "ได้รับโอกาส" และ "หาโอกาส" ชุมชน จะไม่ได้มีโอกาสดีๆ อย่างในปัจจุบันเลยหากเมื่อแรกเริ่มไม่ได้ "หาโอกาส" ให้กับชุมชนเอง ชุมชน บ้านสามขาพยายามหาวิธีการต่างๆ ในการแก้ปัญหาชุมชน โดยการออกไปศึกษาดูงานสถานที่ ต่างๆ ซึ่งเป็นการหาโอกาสให้กับตนเอง เปิดชุมชนให้โลกภายนอกได้รู้จัก การแก้ปัญหานั้นสินนั้น เป็นการได้รับโอกาสให้กลับมาสู้อีกครั้ง กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะธนาคาร สมองเป็นสิ่งสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า ชุมชนบ้านสามขา "ได้รับโอกาส" แม้จะไม่มีสิ่งใดเลยค่า ประกัน แต่หากมีความคิดและความตั้งใจที่ดี โอกาสที่จะกลับมาอาชีพสร้างรายได้ให้กับตนเอง ก็เกิดขึ้นได้ ดังนั้นโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร จึง เป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษา เปิดโอกาสทางการเรียนรู้ให้กับชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นได้ ชุมชนชนบทห่างไกลจะมีอุปสรรคมาก ในการติดต่อสื่อสาร ซึ่งทำให้การเข้าถึงข้อมูล ความรู้เป็นไปด้วยความลำบาก ซึ่งเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารสามารถช่วยลดปัญหาดังกล่าวให้หมดไปได้

ในขณะที่เดียวกันที่มีการลงทุนทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้เกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมนั้น ภาครัฐจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยบุคลากรเหล่านี้จะเป็นผู้นำความรู้ไปถ่ายทอดให้กับชุมชนต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ปัจจุบันการลงทุนทางด้านเทคโนโลยีส่วนใหญ่เป็นการลงทุนที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้เพียงเล็กน้อย ไม่เต็มศักยภาพของเทคโนโลยี ดังนั้นหากจะให้ชุมชนสามารถใช้งานจากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จำเป็นต้องลงทุนด้านความรู้ให้กับชุมชนด้วย บุคลากรผู้มีความรู้เหล่านี้จำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีความเสียสละและอดทน อีกทั้งต้องมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ได้ดีด้วย เนื่องจากความรู้เหล่านี้เป็นความรู้ใหม่สำหรับชุมชน การจะเปิดใจยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์ได้นั้นชุมชนต้องทำความคุ้นเคยเป็นเวลานาน และชุมชนต้องเห็นประโยชน์ต่อตนเองจริง จึงจะเปิดใจยอมรับและนำไปใช้ประโยชน์ได้

แต่หากการลงทุนทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารล่าช้าหรือบุคลากรที่มีความสามารถมีน้อย ชุมชนก็สามารถที่จะร่วมมือกันพัฒนาชุมชนของตนเองก่อนได้ โดยการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ขึ้นได้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไม่ใช่เพียงเครื่องมือเดียวที่สามารถสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ได้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไม่ใช่สิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดเครือข่ายแห่งการเรียนรู้เท่านั้น แต่สิ่งสำคัญยิ่งกว่านั้นคือความร่วมมือของชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนใกล้เคียง การเห็นปัญหาหรือประโยชน์ร่วมกันของชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกัน เหล่านี้สามารถสร้างให้เกิดเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ขึ้นได้เช่นเดียวกัน หรืออาจทำให้ชุมชนเกิดความสามัคคี เป็นชุมชนเข้มแข็งที่สามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ต้องรอการลงทุนเพื่อพัฒนาของทางภาครัฐ

ปัจจุบันการลงทุนของภาครัฐได้มีการดำเนินการโครงการนำร่องไปแล้วบางส่วน โดยเลือกจากปัจจัยของชุมชนที่ต่างกัน แต่โดยส่วนใหญ่แล้วชุมชนเข้มแข็งจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นโครงการนำร่องก่อน จึงพบว่าโครงการหลายๆ โครงการประสบผลเป็นที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นหากใช้ประโยชน์โครงการนำร่องเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น ทำให้ชุมชนนำร่องต่างๆ เป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลชุมชนข้างเคียง หรือดึงให้ชุมชนข้างเคียงร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เรียนรู้เทคโนโลยีต่างๆ ของชุมชนให้เกิดความชำนาญ ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงระบบความคิดไปเรื่อยๆ ให้เป็นชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น ขยายผลต่อไป เมื่อการพัฒนาจากภาครัฐลงมาถึงชุมชน ชุมชนเหล่านี้ก็จะสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศได้ทันที และชุมชนต่างๆ ยังมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันคอยช่วยเหลือกันเป็นเครือข่ายความรู้ระหว่างกันอีกด้วย

ในอนาคตอีกไม่นานโครงการเน็ตบุ๊กหรือยี่ห้อ One Laptop per Child (OLPC) โดยศาสตราจารย์ Nicholas Negroponte ผู้ก่อตั้ง Massachusetts Institute of Technology (MIT) iMedia Lab ของรัฐบาลกำลังจะแจกส่งนักเรียนทุกคน ซึ่งจะสามารถทำให้เด็กทุกคน ทุกหน ทุกแห่ง สามารถเข้าถึงความรู้ด้วยการเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์ส่วนตัว ดังนั้นหากไม่มีการสร้างความรู้และเครือข่ายชุมชนให้เข้มแข็งพร้อมรับมือกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความสะดวกรวดเร็วและง่ายในการติดต่อสื่อสารของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอาจนำโทษมาสู่เด็กและเยาวชนอนาคตของชาติได้ง่ายมากขึ้น

2. การที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสามารถย่อโลกให้เล็กลง ข้อมูลข่าวสารต่างๆ สามารถกระจายไปทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว ความสามารถของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและสร้างเครือข่ายติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย ทำให้ชุมชนจำเป็นต้องตระหนักถึงประโยชน์และโทษของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสามารถนำความสามารถของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสามารถหลีกเลี่ยงโทษที่จะมาสู่ชุมชนได้

แม้ว่าจะรัฐบาลและพันธมิตรต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนชุมชนบ้านสามขาจะดูแลและป้องกันในเรื่องเว็บไซต์ไม่เหมาะสมแล้ว แต่โทษจากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารก็สามารถเกิดขึ้นได้จากความไม่พอเพียง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นดังถนนที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนกับโลกภายนอกและความต้องการไม่มีที่สิ้นสุดจะนำโทษมาสู่ชุมชน เช่น การเล่นเกมของเด็กและเยาวชน การเล่นเกมไม่ใช่โทษ เนื่องจากเกมช่วยผ่อนคลายความเครียด ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และฝึกทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ให้แก่เด็กและเยาวชนได้ แต่หากเล่นเกมมากและนานเกิน สิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นโทษกลับมาสู่เด็กและเยาวชน ในเรื่องค่าใช้จ่าย สุขภาพร่างกาย ฯลฯ การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจะต้องเสียค่าใช้จ่าย หากเล่นเกมนานเกินไปก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเกินความจำเป็น อีกทั้งปัญหาด้านสุขภาพ การเพ่งและเกร็งสายตาดูตลอดเวลาทำให้สายตาผิดปกติได้ อีกทั้งการไม่เคลื่อนไหวและออกกำลังกายตามวัยของเด็กและเยาวชนทำให้ร่างกายไม่แข็งแรง

“อินเทอร์เน็ตมีประโยชน์ เรายังเห็นว่าลูกเรามีความรู้รอบตัวเยอะมาก แต่บางทีก็ห่วง เพราะในอินเทอร์เน็ตมันมีสิ่งไม่ดีเยอะ กลัวว่าจะหลงไปกับมันมากเกินไป อย่างเล่นเกม

นี่ก็ให้เล่น แต่ถ้าเล่นมากไปก็ต้องดู เพราะนั่นคือนิสัยที่ไม่ดีแล้ว ถ้าปล่อยไว้นานเข้า จะแก้ลำบาก”

(ชัชวาลย์ อุทธิยะ. สัมภาษณ์, 28 พฤศจิกายน 2547)

กิจกรรมวิปัสสนาของชุมชนบ้านสามขาจึงเกิดขึ้น เนื่องจากชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการฝึกสมาธิเพื่อสร้างสติปัญญาให้ชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนมีสติปัญญาในการเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน “ผู้ที่จะเรียนรู้ได้ดีต้องมีอัตราต่ำ” (บ้านสามขา: ชุมชนแห่งการเรียนรู้, 2548:37) จะทำให้ไม่เกิดความอยากมี อยากได้หรือหลงไปกับสิ่งบันเทิงต่างๆ

“สมาธิ วิปัสสนา ก็เปรียบเหมือนกับหินที่ถูกเรียง ยิ่งเรียงได้เรียบร้อยเท่าไร ก็ยิ่งตั้งกองสูงขึ้นได้เพียงนั้นเป็นจิตที่นิ่ง สงบ ถ้าจิตไม่นิ่งสงบก็เหมือนกองหินที่กองไม่แน่นเดี๋ยวก็ล้ม”

(บ้านสามขา: ชุมชนแห่งการเรียนรู้, 2458: 42)

3. เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ต่อการสืบค้นข้อมูลที่จำเป็นในการพัฒนาชุมชน ด้วยความรวดเร็วและการเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ในแบบเดิมๆ มาเป็นการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ข้อมูลที่สามารถค้นคว้ามาได้จากโลกไร้พรมแดนนั้นมีมากมาย การที่จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ในชุมชนได้อย่างเป็นระบบและสามารถกระจายความรู้เหล่านั้นให้กับชุมชนอื่นๆ ได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันสร้างเป็นสิ่งคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ หัวใจสำคัญคือการจัดการความรู้

ชุมชนต้องมีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบโดยมีการจัดทำเป็นฐานข้อมูลของชุมชน เพื่อให้ผู้ที่สนใจศึกษาสามารถเข้ามาศึกษาที่ชุมชนได้ นอกจากนี้ความรู้ต่างๆ ที่อยู่ฐานข้อมูลคลังความรู้ของชุมชนนั้นจะต้องทันสมัยอยู่เสมอ ซึ่งจะสัมพันธ์กับกิจกรรมของชุมชน หากชุมชนมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ก็จะมีข้อมูลใหม่ๆ ในคลังข้อมูลชุมชนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ข้อมูลความรู้ดีๆ เหล่านี้ หากชุมชนอื่นๆ ต้องการศึกษาและเอาไปใช้ประโยชน์กับชุมชนของตนบ้าง แต่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและการเดินทาง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นเครื่องมือให้ผู้ใช้สามารถค้นหาข้อมูลหรือใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ตลอดเวลาเท่าที่ต้องการ เป็นการเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

มากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด เพราะการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้น สิ่งที่เรียนคือความสนใจอยากรู้ของตัวผู้เรียนเอง และเมื่อนำความรู้ที่ค้นคว้าได้มาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ เกิดเป็นกิจกรรมต่างๆ ขึ้นและนำไปพัฒนาต่อไปได้

นอกจากการค้นหาข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือแล้ว เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารยังสามารถย่อโลกให้เล็กลงด้วยความสามารถในการติดต่อสื่อสาร ความห่างไกลไม่เป็นอุปสรรคอีกต่อไป ชุมชนสามารถติดต่อสื่อสาร หรือสร้างเครือข่ายของชุมชนได้แม้อยู่กันคนละประเทศได้ อีกทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสามารถทำให้คนติดต่อสื่อสารกันได้ตลอดเวลา ทั้งข้อมูล ภาพและเสียง นับว่าเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ทำให้ชุมชนไม่โดดเดี่ยวและการเรียนรู้ร่วมกันผ่านเครือข่ายต่างๆ นั้น เป็นการส่งเสริมประสบการณ์และความรู้ทางอ้อม โดยไม่จำเป็นต้องปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน เช่น หากชุมชนหนึ่งมีรูปแบบการจัดการหนี้สินแบบก. แล้วเกิดปัญหาขึ้น ชุมชนอื่นๆ ในเครือข่ายก็จะเรียนรู้และไม่ให้เกิดปัญหาแบบเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

- 1.1 ผู้ใหญ่ของชุมชนควรให้ความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนให้มากขึ้น แม้ว่าผู้ใหญ่จะยอมรับและรับทราบว่ากิจกรรมของชุมชนทำอะไรบ้างจากเวทีประชาคมของชุมชนแล้วก็ตาม แต่หากมีการร่วมลงมือปฏิบัติกิจกรรมเหล่านั้น ผู้ใหญ่จะทราบถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นทำอย่างไรและมีประโยชน์อย่างไรต่อตนเองและชุมชน สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างกำลังใจให้กับครู เด็กและเยาวชนผู้เป็นแกนนำสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอีกด้วย
- 1.2 ชุมชนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนผู้ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้อย่างเชี่ยวชาญได้ฝึกฝนทักษะการสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพต่างๆ เพื่อเป็นความรู้สำหรับการสร้างและพัฒนาอาชีพของชุมชนต่อไป เนื่องจากกลุ่มอาชีพต่างๆ ของชุมชนนั้น ไม่มีเวลาสำหรับการฝึกฝนและสืบค้นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาอาชีพของตน อีกทั้งยังไม่เห็นประโยชน์

จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเท่าที่ควร หากเด็กและเยาวชนสามารถสืบค้นข้อมูลที่เป็นประโยชน์มาให้กับกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้ก็จะทำให้กลุ่มอาชีพเห็นประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการพัฒนาอาชีพของตนได้มากขึ้น เช่น กลุ่มแกะสลัก นอกจากฝีมือและความชำนาญที่ผู้แกะสลักจำเป็นต้องมีแล้ว ความคิดสร้างสรรค์และช่องทางการค้าขายก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งหากเด็กและเยาวชนสามารถสืบค้นข้อมูลสำหรับการพัฒนาอาชีพเหล่านี้ได้ จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า อาทิเช่น การลงสีหรือเขียนลายเฉพาะของชุมชนลงบนผลิตภัณฑ์ หรือการแกะสลักสัญลักษณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำเป็นสินค้าของที่ระลึกจำหน่ายให้กับบุคคลภายนอกที่เข้ามาศึกษาดูงานภายในชุมชน ก็เป็นช่องทางหนึ่งที่จะนำรายได้มาสู่ครอบครัวและชุมชน เพราะลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและสามารถจัดการวางแผนค่าใช้จ่ายเพื่ออนาคตได้นั้น ไม่สามารถแก้ปัญหาหนี้สินของชุมชนได้ทั้งหมด เพราะแม้ว่าค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตภายในชุมชนจะไม่มากนักแต่ชุมชนต้องติดต่อกับสังคมภายนอกทำให้มีค่าภาระสังคมเพิ่มมากขึ้น เช่น ค่าเล่าเรียนของบุตรหลาน และค่าน้ำมันรถในการเดินทาง เป็นต้น การสร้างและพัฒนาอาชีพจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชนเพื่อสามารถรับมือกับรายจ่ายต่างๆ ได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวัฒนธรรมการเรียนรู้ของชุมชนกับอิทธิพลของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร: กรณีศึกษา กลุ่มอาชีพ หมู่บ้านสามขา จังหวัดลำปางนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

- 2.1 กลุ่มอาชีพของชุมชนไม่มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อประโยชน์ของการประกอบอาชีพมากนัก เนื่องจากเป็นอาชีพที่ไม่มีความสลับซับซ้อนมากนัก และแต่ละกลุ่มไม่มีความกระตือรือร้นที่จะทำการค้ามากนัก ประกอบอาชีพเพียงเพื่อเลี้ยงชีพและลดหนี้สินเท่านั้น แต่หากต่อไปในอนาคตชุมชนต้องต้อนรับผู้มาเยือนและศึกษาดูงานมากเข้า ความเจริญภายนอกที่เข้ามาใกล้ชุมชนบ้านสามขามากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น กลุ่มอาชีพต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดียิ่งขึ้น และคิดในเรื่องการตลาดมากยิ่งขึ้น จึงน่าจะมั่นใจว่า จะมีการใช้เทคโนโลยี

สารสนเทศและการสื่อสารมากขึ้นกว่าเดิมหรือไม่ จะพัฒนาไปสู่ระบบพาณิชย์
อิเล็กทรอนิกส์หรือไม่

- 2.2 เด็กและเยาวชนที่สามารถเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้อย่าง
รวดเร็วทันนั้น เมื่อเติบโตขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทในสังคม เด็กและเยาวชนเหล่านี้
จะมีวัฒนธรรมการเรียนรู้เช่นเดียวกับปัจจุบันหรือไม่หรือการเรียนรู้ลดลง